

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

M 1 0 1 7 0 1 1 2

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

EKONOMIJA

≡ Izpitna pola 2 ≡

A) Krajše besedilne naloge

B) Esejistične naloge

Petek, 28. maj 2010 / 150 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, šilček, radirko, računalno in ravnilo.

Kandidat dobi konceptni list in tri ocenjevalne obrazce (enega 2A in dva 2B).

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalne obrazce). Svojo šifro vpišite tudi na konceptni list.

Izpitna pola vsebuje 6 nalog v delu A in 2 sklopa nalog v delu B, iz katerih izberite 2 nalogi, po eno iz vsakega sklopa. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 90, od tega 60 v delu A in 30 v delu B. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi iz sklopov nalog v delu B naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo v vsakem sklopu ocenil prvo nalogo, ki ste jo reševali.

Prvi sklop		
B01	B02	B03

Drugi sklop		
B04	B05	B06

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor, skice in grafe pa rišite s svinčnikom. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami. Osnutki rešitev, ki jih lahko napišete na konceptni list, se pri ocenjevanju ne upoštevajo.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 24 strani, od tega 1 prazno.

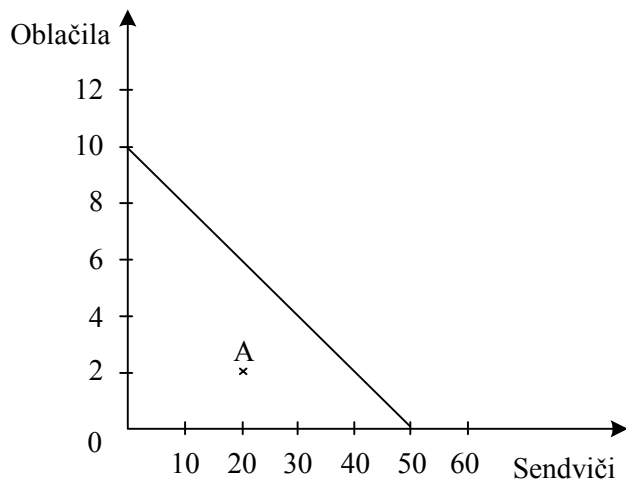
Del A: KRAJŠE BESEDILNE NALOGE

Navodilo: Pazljivo preberite navodilo in vprašanja v vseh nalogah. Ne izpuščajte ničesar.

***Del A** izpitne pole ima šest krajših besedilnih nalog, ki jih sestavljajo podvprašanja. Odgovoriti morate na **vseh šest**, in sicer kratko, jedrnato in natančno. Za vsako nalogo lahko dobite skupaj največ 10 točk. Pomagajte si s podvprašanji, pri katerih je v oklepaju navedeno število točk za pravilen in popoln odgovor.*

A01**PREMICA ALTERNATIVNIH MOŽNOSTI POTROŠNJE IN POTROŠNIKOVO RAVNOTEŽJE**

Matic Potrošnik dobiva od staršev žepnino, s katero kupuje sendviče in oblačila. Cena sendviča je 2 denarni enoti, cena oblačil pa 10 denarnih enot. Slika prikazuje njegovo premico alternativnih možnosti potrošnje:

- a) Matičeva žepnina znaša _____ denarnih enot. (1 točka)
- b) Če si Matic izbere kombinacijo A, bo kupil _____ enot sendvičev in _____ enot oblačil. (1 točka)
- c) Alternativni strošek 1 enote oblačil je _____ . (1 točka)
- d) Matic je kupil že 4 enote oblačil. Ob dani žepnini lahko kupi še največ _____ enot sendvičev. (1 točka)

- e) Pojasnite, zakaj je premica, ki prikazuje Matičeve možnosti potrošnje, padajoča. (2 točki)
- f) Pojasnite, zakaj premico alternativnih možnosti potrošnje imenujemo tudi premica cene. (1 točka)
- g) V sliko vrišite spremembo, ki bi jo povzročila 25-odstotna podražitev sendvičev. (1 točka)
- h) Matic je (ob izhodiščnih cenah) izbral kombinacijo, v kateri mu zadnja kupljena enota oblačil prinaša koristnost 16, zadnja kupljena enota sendvičev pa koristnost 4.
- Napišite enačbo, ki velja, ko je potrošnik v ravnotežju. (1 točka)

 - Navedite, kako mora Matic spremeniti kombinacijo nakupa, da bo dosegel potrošnikovo ravnotežje. (1 točka)

A02

TRG IN KONKURENCA

Trg je mehanizem, ki se je v zgodovini razvil postopno. Današnji trg se je porajal iz naključne menjave presežkov med plemeni v davni zgodovini.

- a) Navedite funkcije, skozi katere trg kot mehanizem posrednega povezovanja proizvodnje in porabe zagotavlja skladni tok reprodukcije.

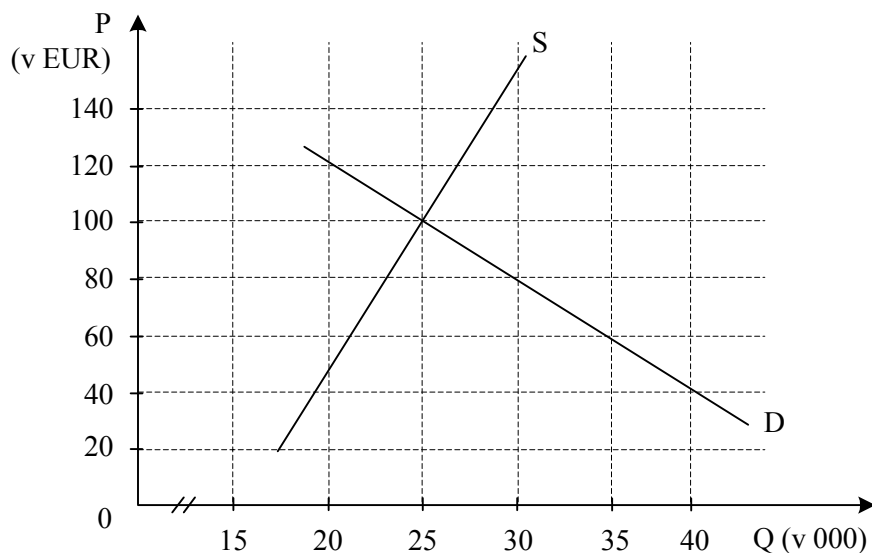
(1 točka)

- b) Podčrtajte pravilne trditve:

Na trgu imamo popolno konkurenco, če je število tržnih subjektov **veliko** / **majhno**, če so njihovi proizvodi **enaki** / **različni**, ovire za preseljevanje proizvodnih dejavnikov iz ene panoge v drugo **obstajajo** / **ne obstajajo**, tržni subjekti pa se vedejo **racionalno** / **neracionalno**. V takšen trg država **posega** / **ne posega**, tržne cene so rezultat **individualnega** / **skupnega** delovanja kupcev in prodajalcev.

(3 točke)

- c) Na sliki je prikazano stanje na trgu kopalk.

- Ravnotežna cena znaša _____ EUR, ravnotežna količina je _____ kopalk.

- Če se cena kopalk zviša s 60 na 80 EUR, se obseg povpraševanja po kopalkah (podčrtajte pravilno) **zviša** / **zniža** za _____ kopalk.

(2 točki)

- d) V sliko vrišite spremembo, do katere bi prišlo na trgu kopalk zaradi ohladitev v poletnih mesecih.

Zaradi te spremembe se je (podčrtajte pravilno):

- ravnotežna cena **zvišala** / **znižala**;
- ravnotežna količina **povečala** / **zmanjšala**.

(2 točki)

- e) Izračunajte cenovno elastičnost povpraševanja po potapljaških maskah, ki jih izdeluje podjetje Delfinček, d. o. o. Lani so pri ceni 20 EUR za masko prodali 20.000 mask, ko so ceno zvišali na 25 EUR, pa so prodali le 10.000 mask.

Izračun:

Povpraševanje po potapljaških maskah je cenovno (podčrtajte pravilno):

elastično / **usklajeno elastično** / **neelastično**.

(2 točki)

A03

STROŠKI

V podjetju Pica, d. o. o., se ukvarjajo s proizvodnjo pic. Za proizvodnjo pic potrebuje podjetje različne proizvodne dejavnike, z njihovo potrošnjo pa nastajajo v podjetju proizvodni stroški.

- a) Pojasnite dve osnovni vrsti stroškov, ki v kratkem obdobju nastajajo v podjetju Pica, d. o. o. Pri vsaki vrsti stroškov navedite vsaj en primer stroškov v tem podjetju.

(2 točki)

VRSTA STROŠKOV	POJASNILO	PRIMER
Stalni (fiksni) stroški		
Spremenljivi (variabilni) stroški		

- b) V podjetju Pica, d. o. o., so imeli pri proizvodnji pic v kratkem obdobju naslednje stroške:

Količina pic (Q)	0	1.000	2.000	3.000	4.000	5.000
Celotni stroški (TC) (v denarnih enotah)	40.000	46.000	51.000	55.000	60.000	66.000

Pri podatkih iz preglednice za podjetje Pica, d. o. o., velja:

- da znašajo fiksni stroški v kratkem obdobju _____ denarnih enot;
(1 točka)
- da znašajo variabilni stroški pri proizvodnji 2000 pic _____ denarnih enot;
(1 točka)
- da znašajo pri proizvodnji 3000 pic povprečni stroški za pico _____ denarnih enot;
(1 točka)
- da znašajo mejni stroški dodatnih 1000 pic, če povečamo proizvodnjo pic s 1000 na 2000 kosov, _____ denarnih enot;
(1 točka)

- da bo podjetje Pica, d. o. o., pri proizvodnji 3000 pic in prodajni ceni 15 denarnih enot za pico ustvarilo _____ denarnih enot (podčrtajte pravilno)

dobička / izgube.

(1 točka)

- c) Izračunajte, ali podjetje Pica, d. o. o., pri proizvodnji 5000 pic in prodajni ceni 15 denarnih enot za pico posluje ekonomično.

(3 točke)

Obrazec:

Izračun:

Rezultat:

Podjetje Pica, d. o. o., posluje (*podčrtajte pravilno*):

ekonomično / **neekonomično**

A04**DENAR**

Denar je z vidika učinkovitega poslovanja pomembna človekova inovacija, ki je izredno olajšala trgovanje in omogočila sodobno poslovanje.

- a) Navedite vsaj tri praktične razloge, da sta se v preteklosti kot denar uveljavili predvsem zlato in srebro.

(1 točka)

- b) Navedite oblike denarja v sodobnih gospodarstvih. Pojasnite, zakaj govorimo o dematerializaciji denarja.

(2 točki)

- c) Dopolnite:

Ko pride na trg nova vrsta blaga, se ovrednoti v denarju in denar tako opravlja funkcijo _____.

Kadar z denarjem plačujemo nekatere obveznosti brez neposredne materialne protivrednosti, opravlja denar funkcijo _____.

Kadar z denarjem kupimo želeno dobrino, opravlja denar funkcijo _____.

(2 točki)

- d) V sodobnih gospodarstvih je količina denarja v obtoku pomembna ekonomska kategorija.

- Navedite, katera institucija v sodobnih gospodarstvih določa količino denarja v obtoku.

(1 točka)

- Pojasnite, kolikšna je potrebna količina denarja v obtoku. *(1 točka)*

- Kaj se zgodi, če je denarja v obtoku preveč ali premalo? *(1 točka)*

- Pojasnite pojem obtočna hitrost denarja in kako ta vpliva na potrebno količino denarja v obtoku. *(2 točki)*

A05**DELNIŠKA DRUŽBA, KORPORACIJA IN TRANSNACIONALNA KORPORACIJA**

Krka, d. d., je v petdesetih letih delovanja zrasla v globalno družbo, ki zaposluje več kakor 5.800 ljudi, prodaja na več kakor 70 svetovnih trgih – in proizvaja v lastnih tovarnah v Sloveniji, na Poljskem, v Rusiji in na Hrvaškem. Temelj delovanja predstavlja farmacevtsko-kemijska dejavnost. Sem sodijo poleg zdravil na recept, izdelkov za samozdravljenje in veterinarskih izdelkov še kozmetični izdelki. Dopolnilno področje delovanja so zdraviliško-turistične storitve. (Vir: <http://www.krka.si/si/krka/predstavitev/11.5.2007>)

a) Dopolnite naslednje trditve.

Podjetje Krka, d. d., je delniška družba. Za delniško družbo velja:

- da tvegajo delničarji le v višini _____; *(1 točka)*

 - da vodi operativno poslovanje družbe _____, delničarji pa nadzorujejo poslovanje družbe prek _____; *(1 točka)*

 - da pridobiva dodatni kapital z razpisom in prodajo vrednostnih papirjev. Dolžniški vrednostni papir, s katerim se podjetje obveže, da bo kupcu vplačana sredstva vrnilo z vnaprej določenim donosom, je _____. Lastniški vrednostni papir, s katerim postane kupec solastnik podjetja, je _____; *(2 točki)*

 - delež delnic, ki omogoča največji vpliv na poslovne odločitve v delniški družbi, imenujemo _____. *(1 točka)*
- b) Navedite vsaj tri značilnosti / razloge, ki uvrščajo Krko, d. d., med korporacije. *(2 točki)*

c) Podjetje Krka, d. d., je transnacionalna korporacija.

- Opredelite pojem transnacionalne korporacije.

(1 točka)

- Navedite vsaj tri razloge, zakaj se je Krka, d. d., odločila za naložbe v Rusiji.

(1 točka)

- Navedite vsaj eno negativno posledico selitve farmacevtske industrije iz Slovenije v Rusijo za slovensko gospodarstvo.

(1 točka)

A06**MEDNARODNA VPETOST SLOVENIJE IN PLAČILNA BILANCA**

Nobena država ni popolnoma avtarkična, temveč del proizvodov in storitev izmenjuje s tujino. Vse transakcije s tujino pa država beleži v plačilni bilanci.

a) Pojasnite teorijo primerjalnih prednosti.

(3 točke)

b) Navedite kazalec, s katerim merimo odprtost gospodarstva.

(1 točka)

c) Na črte napišite manjkajoče sestavne dele plačilne bilance:

I. TEKOČI RAČUN

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

II. _____

A. _____

B. FINANČNI RAČUN

(3 točke)

d) Uvoz in izvoz se v plačilni bilanci evidentirata ravno nasprotno: eden kot kreditna postavka, drugi kot debetna postavka. V naslednjih primerih ugotovite (obkrožite pravilno), katere izmed postavk bi beležili kot kreditne (K) in katere kot debetne (D).

- Slovenski državljani je prejel dividende nemškega podjetja Volkswagen. **D** **K**
- Slovensko podjetje je v tujini kupilo reprodukcijski material. **D** **K**

(2 točki)

e) Naštejte vsaj štiri najpomembnejše zunanjetrgovinske partnerice Slovenije.

(1 točka)

Del B: ESEJISTIČNE NALOGE

Navodilo: Esejistične naloge so razdeljene v dva sklopa: temelji ekonomije s sodobnim tržnim gospodarstvom in ekonomika narodnega gospodarstva. V vsakem sklopu so postavljene tri. **Izbrati je potrebno po eno nalogo iz vsakega sklopa.** Smisel esejistične naloge je, da odgovarjate v vsebinsko zaokroženem sestavku, v katerem predstavite osnovne poglede na izbrani ekonomski problem iz literature in prikažete svoja stališča in ocene. Dober odgovor lahko napišete na eni strani in pol. Po potrebi vključite ustrezne diagrame, s katerimi podkrepite svojo razlago. Vsak odgovor se točkuje z največ 15 točkami (skupaj je torej možno največ 30 točk).

PRVI SKLOP NALOG

B01

EKONOMSKI PROBLEM IN EKONOMSKI KROŽNI TOK

Ekonomija se ukvarja z zadevami, povezanimi s posamezniki, gospodinjstvi in podjetji. Vsi ti ekonomski osebki se srečujejo z ekonomskim problemom. Opredelite pojem ekonomskega problema, pojasnite, katere so proste (neekonomske) dobrine (navedite tudi primer) ter s sliko prikažite relativno redkost dobrin. (4 točke) V reprodukcijskem procesu se dejansko usklajuje dejavnost tisoče gospodarskih osebkov in takšno usklajevanje pomeni iskanje odgovorov na tri temeljna ekonomska vprašanja. Navedite in pojasnite tri temeljna ekonomska vprašanja. (3 točke) Sam reprodukcijski proces v neki družbi pa poteka kot nenehno ponavljajoči se tok, v katerem sodelujejo vsi ekonomski osebki. Narišite preprosto shemo ekonomskega krožnega toka, v katerega vključite dva osnovna trga, ter prikažite potek dveh osnovnih tokov. Pojasnite tudi, zakaj v tržnem gospodarstvu potekajo dvojni tokovi. (5 točk) Pojasnite in v sliki prikažite, zakaj in kako moramo v ta krog vključiti tudi trg kapitalnih dobrin. (3 točke)

(15 točk)

B02**RAZDELITEV IN MEZDE**

Razdelitev je faza reprodukcijskega procesa, v kateri se določa delež posameznika oziroma družbene skupine v družbenem neto proizvodu. V tržnem gospodarstvu se razdelitev opravi v podjetju.

Pojasnite reproductivno in stimulatívno funkcijo razdelitve dohodkov. (2 točki) Navedite vrste dohodkov, ki jih poleg mezde posameznik lahko dobi s sodelovanjem v proizvodnji, in za vsakega od dohodkov pojasnite, kdo in za kaj ga dobi. (3 točke)

Pojasnite pojma nominalna in realna mezda ter kdaj lahko ob rasti nominalne mezde realne mezde padajo. (3 točke) Narišite trg delovne sile v sodobnem gospodarstvu, napišite, kdo so na tem trgu ponudniki in kdo povpraševalci, in opišite potek krivulje ponudbe delovne sile. (4 točke) Navedite vsaj eno od treh smeri, v katerih delujejo sindikati v razvitih državah, ko želijo zvišati mezde, opišite delovanje sindikatov in ga prikažite na sliki trga delovne sile. (3 točke)

(15 točk)

B03**VLOGA DRŽAVE V GOSPODARSTVU**

V gospodarskem razvoju sodobnih držav je pomemben proces širjenje vloge države v gospodarstvu.

Pojasnite, kaj mislimo s pojmom »država«, kadar govorimo o vlogi države v gospodarstvu. (1 točka) Navedite osnovno značilnost liberalnega koncepta vloge države v gospodarstvu in v čem je temelj tega koncepta. (2 točki) V reformističnem konceptu države, ki je po svetovni gospodarski krizi 1929–32 sledil liberalnemu, se je vloga države močno povečala. Navedite vsaj tri slabosti trga, ki so povzročile, da se je začela povečevati vloga države v gospodarstvu, in eno od njih pojasnite. (3 točke) V reformističnem konceptu je pomembna vloga države pri prerazdelitvi dohodka. Pojasnite, kako in zakaj država prerazdeli dohodek. (2 točki) Za vlogo države v gospodarstvu se je po drugi svetovni vojni uveljavil naziv država blaginje. Pojasnite, kaj vsebinsko pomeni ta koncept, zakaj je zašel v krizo in kako to krizo imenujemo. (3 točke) Navedite vsaj dve področji, na katerih sodobne države iščejo poti iz krize države blaginje, in zapišite vsaj dva primera konkretnega delovanja slovenske države pri izhodu iz te krize. (4 točke)

(15 točk)

DRUGI SKLOP NALOG**B04****PREBIVALSTVO KOT DEJAVNIK BDP**

Prebivalstvo je s svojo sposobnostjo in pripravljenostjo za delo eden najpomembnejših dejavnikov bruto domačega proizvoda vsake družbe. Pri proučevanju prebivalstva sta za ekonomiste najbolj zanimivi njegova zaposlenost in brezposelnost.

Pojasnite, katere prebivalce štejemo med zaposlene prebivalce, kako se je v preteklosti z gospodarskim razvojem spreminjala struktura zaposlenih po dejavnosti, in navedite, kakšna je ta struktura v Sloveniji danes. (4 točke) Navedite, katere prebivalce uvrščamo med brezposelne in kako izračunamo stopnjo brezposelnosti. Pojasnite, zakaj je čim višja stopnja zaposlenosti eden izmed osnovnih ciljev vsake družbe. (3 točke) Navedite in pojasnite dva ukrepa sindikatov, s katerima bi lahko dosegli zvišanje mezd z vplivom na ponudbo delovne sile, in en ukrep, s katerim bi lahko dosegli zvišanje mezd z vplivanjem na povpraševanje po delovni sili. (3 točke) Brezposelnost povečuje socialne razlike in povzroča revščino. Pojasnite, zakaj je revščina družbeni problem. (2 točki) Prebivalstvo si pogosto poskuša izboljšati življenjski standard s sivo ekonomijo. Pojasnite, kaj je siva ekonomija, kako vpliva na statistično izmerjeni BDP. (3 točke)

(15 točk)

B05**NARAVNO IN PROIZVEDENO BOGASTVO SLOVENIJE TER INVESTICIJE**

Družbeno bogastvo, ki je bodisi naravno bodisi proizvedeno, je skupaj s prebivalstvom najpomembnejši dejavnik potencialnega BDP.

Navedite, kateri elementi poleg energetske vire sestavljajo naravno bogastvo. (1 točka) Navedite energetske vire, ki jih ima Slovenija na voljo, in pojasnite, kakšna je njena preskrbljenost s posameznim energijskim virom. (2 točki)

Opreделите proizvedeno bogastvo (1 točka) in natančno, tudi s primeri, pojasnite, kako ga delimo (3 točke).

Opreделите bruto in neto investicije (2 točki) ter navedite, katera dva tokova spreminjata vrednost proizvedenega bogastva (1 točka). Pojasnite, kaj je amortizacija in zakaj jo uporabljamo. (1 točka) Pojasnite različne vire sredstev za financiranje novih investicij z vidika celotnega narodnega gospodarstva. (3 točke)

Navedite vsaj dva načina, s katerima bi slovenska vlada lahko povečala delež investicij v BDP in s tem obseg proizvedenega bogastva v Sloveniji. (1 točka)

(15 točk)

B06**BDP, GOSPODARSKA RAST IN REGIONALNI RAZVOJ**

Rast in razvoj gospodarstva sodita med najpomembnejše cilje vsake države, ki si prizadeva doseči čim večjo gospodarsko rast.

Bruto domači proizvod (BDP) je tržna vrednost vseh končnih proizvodov in storitev, ki jih država proizvede v enem letu. Navedite in pojasnite metode, s katerimi lahko merimo BDP. (3 točke) Poznavanje strukture BDP po dejavnostih je pomembno, ker nam pokaže, v kateri fazi razvoja je gospodarstvo. Pojasnite, kakšna je struktura BDP Slovenije po dejavnostih, navedite deleže posameznih dejavnosti. (3 točke)

Pojasnite, kako merimo gospodarsko rast, navedite tudi obrazec in smiselno pojasnite, na kaj moramo pri merjenju paziti. (3 točke) Pojasnite, kakšno je bilo gibanje gospodarske rasti v Sloveniji od osamosvojitve do danes. (2 točki)

Skrb za enakomeren, skladen in trajnostni razvoj vseh držav in regij je eden izmed najpomembnejših ciljev EU. Navedite vsaj eno regijo, ki sodi med najbolj razvite v Sloveniji, in eno najmanj razvito. (1 točka) Za pospeševanje enakomernejšega razvoja regij, za doseganje ekonomske in socialne kohezije znotraj EU so bili ustanovljeni štirje strukturni skladi. Navedite vsaj dva izmed njih in pojasnite področje njunega delovanja. (3 točke)

(15 točk)

Prazna stran